

GHID PENTRU ANGAJAȚII INSTITUȚIILOR DE ÎNVĂȚĂMÂNT

Protecția copiilor de violență, neglijare exploatare și trafic

Cuprins

1. Noțiuni principale	4
2. Categoriile copiilor aflați în situație de risc	5
3. Tipuri și forme de violență	8
4. Semne care indică o posibilă neglijare a copilului	11
5. Mijloace de depunere a plângerilor	13
6. De ce copiii nu raportează cazurile de violență?	14
7. Procedura legală de intervenție în cazurile de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului	16
8. Procedura de intervenție a lucrătorilor instituțiilor de învățământ	19
9. Răspunderea	23
10. Protecția victimelor violenței	25
11. Interviu de protecție. Recomandări	27
12. Încurajarea copiilor de a raporta cazurile de violență	31
13. Cum lucrăm cu copiii victime și/sau cu comportament violent?	34
14. Bibliografie consultată	37

1. Noțiuni principale

■ **Reprezentantul legal al copilului** - părintele copilului, persoana sau autoritatea desemnată, conform legii, să apere drepturile și interesele legitime ale copilului și să acționeze în numele acestuia în domeniile de protecție, siguranță, ocrotire a sănătății, educație, proprietate și în alte sfere relevante;

■ **Responsabilul legal al copilului** - persoana sau autoritatea desemnată, conform legii, să exercite drepturile și obligațiile aferente creșterii, îngrijirii și educației copilului, prin acordarea suportului fizic, emoțional, educațional și de dezvoltare, în conformitate cu drepturile și interesele copilului.

2. Categoriile copiilor aflați în situație de risc

Potrivit Articolului 8 din Legea nr.140 din 14 iunie 2013 – Identificarea copiilor aflați în situație de risc:

Autoritatea tutelară locală este obligată să se autosesizeze și/sau să asigure recepționarea și înregistrarea sesizărilor care se referă la copiii aflați în următoarele situații:

- a) copiii sunt supuși **violenței**;
- b) copiii sunt **neglijați**;
- c) copiii practică **vagabondajul, cerșitul sau prostituția**;
- d) copiii sunt **lipsiți de îngrijire și supraveghere** din partea părinților din cauza absenței acestora de la domiciliu din motive necunoscute;
- e) **părinții** copiilor **au decedat**;
- f) copiii **trăiesc în stradă**, au fugit ori au fost **alungați de acasă**;
- g) **părinții copiilor refuză să-și exercite obligațiile** părintești privind creșterea și îngrijirea copilului;
- h) copiii au fost **abandonati de părinți**;
- i) în privința unuia dintre părinții copilului este instituită o **măsură de ocrotire judiciară** (ocrotire provizorie, curatelă sau tutelă);
- j) copiii sunt **victime ale infracțiunilor**, dacă se află în una sau mai multe situații indicate la literele a)–i);
- k) copiii sunt expuși riscului de a comite **infracțiuni** sau se află **în conflict cu legea**;
- l) **copiii străini sau apatrizi** au intrat pe teritoriul Republicii Moldova **fără a fi însoțiți de o persoană adultă** care să fie responsabilă legal pentru ei sau au fost lăsați pe teritoriul Republicii Moldova **fără un act juridic**.

Copil abandonat – copilul identificat ca fiind fără părinți sau fără alt însoțitor legal, în cazul în care nu pot fi stabilite datele de identitate nici ale copilului, nici ale părinților săi;

Copil expus riscului de a comite infracțiuni – copilul cu un comportament care reprezintă un risc social atât pentru sine, cât și pentru ceilalți, care atentează la valorile sociale protejate de lege, manifestat în repetate rânduri;

Copil aflat în conflict cu legea – copilul care se încadrează în una dintre următoarele situații:

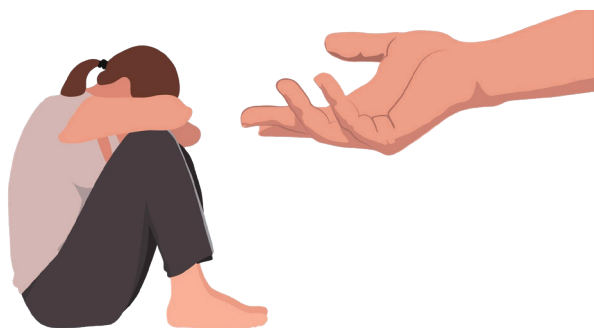
- a) a săvârșit o **faptă prevăzută de legislația penală sau contravențională**, însă **nu este pasibil de răspundere** penală și/sau contravențională **din cauza vârstei**;
- b) a săvârșit o **faptă care intră sub incidența legislației penale** și a fost **liberat de răspundere penală** sau de pedeapsă penală;
- c) față de care sunt aplicate **măsuri de pedeapsă nepri-vative de libertate** sau care a fost **liberat condiționat** de pedeapsă înainte de termen.

Autoritatea tutelară teritorială, după instrumentarea cazului, dispune, după caz, stabilirea, pentru o perioadă de până la 6 luni, a măsurilor destinate protecției copiilor expuși riscului de a comite infracțiuni sau aflați în conflict cu legea, precum:

- Supravegherea specializată;
- Plasamentul în servicii sociale specializate;
- Plasamentul în servicii sociale cu specializare înaltă;
- Alte măsuri, programe și servicii complementare.

Supraveghere specializată – măsură de menținere în familie a copilului expus riscului de a comite infracțiuni sau a copilului aflat în conflict cu legea, **cu condiția respectării** de către acesta și de către reprezentantul/responsabilul legal a uneia sau a mai multor **obligații** stabilite în planul individual de asistență, elaborat conform procedurii managementului de caz în domeniul protecției copilului, **cum ar fi:**

- a) **școlarizarea** în învățământul general obligatoriu;
- b) beneficierea de **servicii sociale specializate** în cadrul centrelor de zi;
- c) participarea la **cursuri de formare profesională** sau la alte măsuri active, oferite de către subdiviziunile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă, în condițiile legislației;
- d) urmarea unor cure de tratament, **programe de consiliere** sau de psihoterapie;
- e) **interzicerea** de a frecventa anumite locuri sau de a contacta cu anumite persoane, ca urmare a examinării cazului copilului, dacă se constată că acestea **influențează negativ comportamentul copilului**;
- f) **alte acțiuni relevante**, centrate pe necesitățile de suport ale copilului și ale familiei sale (care pot fi de natură psihologică, medicală, socială, educațională sau juridică).

3. Tipuri și forme de violență

VIOLENȚA FIZICĂ - vătămarea intenționată a integrității corporale sau a sănătății unei persoane prin lovire, îmbrâncire, trântire, tragere de păr, înțepare, tăiere, ardere, strangulare, mușcare, în orice formă și de orice intensitate, precum și prin otrăvire, intoxicare ori alte acțiuni cu efect similar;

VIOLENȚA SEXUALĂ - orice formă de violență cu caracter sexual sau conduită sexuală ilegală, inclusiv hărțuirea sexuală; orice conduită sexuală nedorită, impusă; obligarea practicării prostituției; orice comportament sexual ilegal în raport cu copilul, inclusiv prin mângâieri, sărutări, pozare a copilului sau prin alte atingeri nedorite cu tentă sexuală; alte acțiuni cu efect similar;

VIOLENȚA PSIHOLAGICĂ - impunerea voinței sau a controlului personal, provocarea stărilor de tensiune și de suferință psihică prin ofense, luare în derâdere, înjurare, insultare, poreclire, șantajare, distrugere demonstrativă a obiectelor, prin amenințări verbale, prin afișare ostentativă a armelor sau prin lovirea animalelor domestice; impunerea izolării prin detenție, inclusiv în locuința familială; izolarea de familie, de comunitate, de prieteni; interzicerea realizării profesionale, interzicerea frecventării instituției de învățământ; depozitarea de acte de identitate; privarea intenționată de acces la informație, precum și alte acțiuni cu efect similar;

VIOLENȚA SPIRITUALĂ - subestimarea sau diminuarea importanței satisfacerii necesităților moral-spirituale, manifestată prin interzicere, limitare, ridiculizare, penalizare a aspirațiilor membrilor de familie, dar și prin interzicerea, limitarea, luarea în derâdere sau pedepsirea accesului la valorile culturale, etnice, lingvistice sau religioase; impunerea unui sistem de valori personale inacceptabile, alte acțiuni care produc efect similar sau repercusiuni similare;

VIOLENȚA ECONOMICĂ - privarea de mijloace economice, inclusiv lipsirea de mijloace de existență primară, cum ar fi hrana, medicamentele sau obiectele de primă necesitate; abuzul prin variate situații de superioritate pentru a sustrage bunurile copilului; interzicerea dreptului de a poseda, utiliza și dispune de bunurile comune; refuzul de a susține material copilul; impunerea la munci grele și nocive în detrimentul sănătății, precum și alte acțiuni cu efect similar;

TRAFICUL DE COPII - recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea unui copil în scop de exploatare, chiar dacă aceste acțiuni nu se realizează cu aplicarea vreunui din mijloacele de constrângere, prin răpire, fraudă, înșelăciune, abuz de putere sau de situație de vulnerabilitate; sau prin oferirea sau primirea de bani sau de beneficii de orice gen pentru a obține consimțământul unei persoane care deține control asupra unei alte persoane, în scopul exploatării acesteia;

NEGLIJAREA COPILULUI - omisiunea sau ignorarea, voluntară sau involuntară, a responsabilităților privind creșterea și educarea copilului, fapt care pune în pericol dezvoltarea sa fizică, mentală, spirituală, morală sau socială, precum și integritatea corporală, sănătatea fizică sau psihică a acestuia.

Forme de manifestare a neglijării sunt:

- **neglijarea alimentară** – privarea copilului de hrană sau existența malnutriției la copil;
- **neglijarea vestimentară** – lipsa îmbrăcăminte și/sau a încălțăminte, în special a celor necesare pentru sezonul rece;
- **neglijarea igienei** – neasigurarea normelor elementare de igienă personală, menținerea copilului în condiții locative insalubre, periculoase pentru viața sau sănătatea copilului;
- **neglijarea medicală** – lipsa ori refuzul acordării îngrijirilor medicale necesare pentru protejarea vieții, integrității corporale și a sănătății copilului, inclusiv lipsa adresării la medic în cazuri de urgență;
- **neglijarea educațională** – refuzul încadrării copilului într-o instituție de învățământ sau neșcolarizarea sa;
- **neglijarea emoțională** – ignorarea nevoilor și a problemelor de natură psihoemoțională ale copilului;
- **neglijarea în supraveghere** – punerea sau lăsarea copilului în condiții sau circumstanțe în care lipsa supravegherii poate duce la îmbolnăvire, traumatisme, exploatare sau chiar la decesul copilului.

EXPLOATAREA PRIN MUNCĂ A COPILULUI – desfășurarea de activități de muncă de către copil care, prin natura lor sau condițiile în care sunt exercitate, sunt susceptibile de a dăuna sănătății, securității sau moralității copilului.

4. Semne care indică o posibilă neglijare a copilului

Principalele semne care indică o posibilă neglijare a copilului din partea părinților sau a altor îngrijitori sunt:

- ➔ Lăsarea copilului singur, fără îngrijire și supraveghere adecvată;
- ➔ Subnutriția, lipsa de hrană, alimentație necorespunzătoare sau neregulată;
- ➔ Lipsa preocupării adecvate față de nevoile medicale și de dezvoltare ale copilului;
- ➔ Condiții de viață inadecvate: lipsa igienei, probleme legate de mediul fizic (inclusiv lipsa încălzirii sau a mobilierului corespunzător);
- ➔ Lipsa hainelor adecvate anotimpului sau condițiilor climatice;
- ➔ Lipsa de atenție față de igiena de bază a copilului;
- ➔ Absențe frecvente de la școală;
- ➔ Abandonul copilului de către părinți sau alți îngrijitori.

Cele mai frecvente semne care pot indica asupra unei suspiecții de violență față de copil:

- ➔ Modificarea rapidă a dispoziției afective: timiditate, deconectare, lipsă de atenție, panică neexplicată, impulsivitate, agresivitate nejustificată de situație, autoculpabilizare;
- ➔ Oboseală cronică, stări de tristețe, pierderea entuziasmului și a încrederii, neglijență în îndeplinirea sarcinilor și incapacitate de a respecta un program;
- ➔ Izolare socială, dificultăți de comunicare și relaționare, neîncredere în ceilalți, anxietate, depresie;
- ➔ Regresie - pierderea unor abilități și achiziții anterior dobândite;
- ➔ Tulburări de somn - insomnii, somn agitat, vise urâte, coșmaruri;
- ➔ Tulburări alimentare - anorexie, bulimie, mâncat compulsiv, vomă, scaune modificate;
- ➔ Prezența unor ticuri – clipitul frecvent, rosul unghiilor, mișcări cu caracter repetitiv;
- ➔ Tulburări de comportament - minciună, fuga de acasă, furt, consum de alcool, droguri, gânduri/tendențe suicidale;
- ➔ Scăderea randamentului, absenteism sau abandon școlar;
- ➔ Comportament sexual necorespunzător vârstei.

5. Mijloace de depunere a plângerilor

NUMĂRUL UNIC DE URGENȚĂ

TELEFONUL COPILULUI

116111
TELEFONUL
COPILULUI

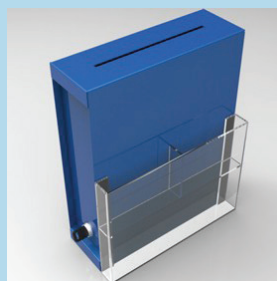

24/24

gratuit, confidențial
și anonim

BOXA PENTRU PLÂNGERI

- **Chestionare anonime** privind atmosfera din școală, relațiile cu profesorii și colegii, dificultățile pe care le întâmpină în instituție, în familie și în alte medii;
- Încurajarea **grupurilor de inițiativă** ale copiilor și tinerilor care activează în cadrul școlii sau comunității să colecteze, prin discuții de la egal la egal cu colegii, informații care se referă la situații dificile sau experiențe de abuz pe care le-au avut.

6. De ce copiii nu raportează cazurile de violență?

- Adesea, **copiii nu vorbesc despre abuzurile sexuale**, deoarece ajung deseori să **creadă că este vina lor** sau agresorii i-au convins că ceea ce li se întâmplă este ceva »normal« sau că e un »secret special« care nu dezvăluit altor persoane. De asemenea, **copiii pot fi mituiți sau amenințați de agresori**, sau li se spune că **nu vor fi crezuți**.
- Deoarece majoritatea copiilor victime își cunosc agresorul, există o mare probabilitate ca aceștia **să țină la agresor și să se îngrijoreze că îi vor crea probleme acestuia**. *O asemenea stare de fapt reprezintă motivul principal pentru care copiii s-ar putea să nu raporteze abuzul și, în unele cazuri, să-și retragă depozițiile dacă nu primesc sprijinul necesar.*

Este foarte complicat să identifici un caz de abuz sexual asupra copilului.

DE REȚINUT!

- **Copiii ascund deseori orice semne de traume** fizice cauzate de acte de violență.
- **Specialiștii vor acorda atenție la orice conduită sau comportament atipic** pentru un anumit mediu sau o anumită situație, cum ar fi copiii care vin la ore îmbrăcați necorespunzător sezonului sau cei care absentează nemotivat etc.
- De regulă, singurele persoane care știu despre această situație sunt copilul, căruia îi este **frică și rușine să vorbească**, și abuzatorul. În aceste condiții, este esențial ca *specialiștii* să cunoască foarte bine caracteristicile unui posibil abuz și să nu ignore semnele de pericol din comportamentul copilului.
- Este important să remarcăm faptul că **orice simptom suspect trebuie foarte bine examinat**, evitând de a-l considera din start «dovadă incontestabilă» a unui abuz pe care copilul l-ar fi suportat.
- Multe manifestări pot fi cauzate de alte experiențe dificile din viața unui copil, precum divorțul părinților, decesul unei persoane apropiate, schimbarea locului de trai etc.
- Este, de asemenea, important ca **specialistul să cunoască situația familială a copilului**, starea lui de sănătate și istoricul personal, astfel încât să poată **observa schimbările în comportamentul lui** și să poată identifica corect cauzele acestor stări.

7. Procedura legală de intervenție în cazurile de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului

Reprezentanții instituțiilor de învățământ, medico-sanitare și de asistență socială, indiferent de forma juridică de organizare, precum și a instituțiilor culturale, de ordine publică, ai Inspectoratului de Stat al Muncii și a altor autorități și instituții publice cu atribuții în domeniul protecției copilului, sunt obligați:

1. **Să înregistreze sesizările** persoanelor cu privire la **cazurile suspecte** de violență, neglijare, exploatare sau trafic al copilului și/sau **să se autosesizeze** în situațiile în care identifică astfel de cazuri.
2. **Să informeze imediat**, prin telefon, autoritatea tutelară locală, iar în termen de **24 de ore să transmită fișa de sesizare** privind cazul suspect de violență, neglijare, exploatare sau trafic al copilului.
3. **Să informeze imediat, suplimentar:**
 - a) **Inspectoratul teritorial de poliție / procuratura** – dacă există informații sau suspiciuni că un copil este victima unei infracțiuni/contravenții, este expus riscului de a comite infracțiuni sau se află în conflict cu legea;
 - b) **Serviciul de asistență medicală de urgență** – în cazul în care sesizarea conține informații privind existența unui pericol iminent pentru viața sau sănătatea copilului, inclusiv tentativă de suicid din partea copilului.
 - c) **Inspectoratul de Stat al Muncii** – dacă sesizarea cazului suspect conține informații privind exploatarea muncii copilului în condiții grele, vătămătoare și/sau periculoase, precum și în activități care pot cauza prejudicii sănătății sau integrității morale a acestuia;

În cazul în care sesizarea conține informații despre un copil expus riscului de a comite infracțiuni sau despre un copil aflat în conflict cu legea, va informa, suplimentar, în termen de 3 zile lucrătoare:

- Centrul medicilor de familie/centrul de sănătate și, după caz, centrul comunitar de sănătate mintală;
- Instituția de învățământ în care este înscris copilul, după caz;
- Biroul de probațiune, după caz;
- Oficiul teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat, după caz;
- Alți specialiști care lucrează cu și pentru copii sau care, prin natura funcției deținute, dețin informații despre cazurile suspecte de violență, neglijare, exploatare, trafic al copilului, precum și despre copiii expuși riscului de a comite infracțiuni sau aflați în conflict cu legea.

După ce a primit **sesizarea telefonică** privind cazul suspect, **autoritatea tutelară locală va dispune imediat** efectuarea evaluării inițiale a situației copilului de către managerul de caz, indicând, în dispoziție, la necesitate, specialiști din domeniul ocrotirii sănătății, educației și organelor de ocrotire a normelor de drept care vor participa la procesul de evaluare inițială.

Managerul de caz va efectua **evaluarea inițială** a cazului în scopul examinării sesizării, astfel:

1. **imediat** – dacă sesizarea conține informații despre existența unui **pericol iminent** pentru copil;
2. **în termen de 24 de ore** - în celelalte cazuri.

Organizarea instituțională: aspecte generale

Conducătorii instituțiilor medico-sanitare, **de educație**, a organelor de ocrotire a normelor de drept, de protecție a drepturilor copilului și de asistență socială, **indiferent de forma juridică de organizare**, ai Inspectoratului de Stat al Muncii, ai altor autorități și instituții publice cu atribuții în domeniul protecției copilului **sunt obligați**:

- 1) **Să includă în regulamentele** de activitate, în **contractele de muncă** și în **fișele de post** ale angajaților **obligativitatea sesizării** cazurilor de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului;
- 2) **Să informeze anual** angajații cu privire la prevederile Hotărârii Guvernului nr. 270/2014;
- 3) **Să pună la dispoziția** angajaților **formulare-tip și registre**, asigurând, la nivelul fiecărei instituții, implementarea Hotărârii Guvernului nr. 270/2014;
- 4) **Să ofere suport** în organizarea **activităților de informare** adresate copiilor, părinților, altor reprezentanți legali sau responsabililor legali ai copilului și membrilor comunității **privind modul de sesizare** a situațiilor de risc în care se poate afla un copil, precum și cadrul normativ în domeniu;
- 5) **Să pună la dispoziția copiilor informații, mijloace și instrumente**, inclusiv opțiuni care asigură anonimatul, adaptate specificului de vârstă și gradului de maturitate al acestora, **pentru a raporta situațiile de risc** în care se poate afla un copil din partea semenilor și adulților.

8. Procedura de intervenție a lucrătorilor instituțiilor de învățământ

Procedura de intervenție a lucrătorilor instituțiilor de învățământ în cazurile de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului

Orice lucrător al instituției de învățământ care deține informație despre un act de violență, neglijare, exploatare sau trafic **este obligat să intervină** pentru a-l stopa sau să solicite ajutor în cazul în care nu poate acționa de sine stătător.

Orice angajat al instituției de învățământ este **obligat să completeze fișa de sesizare a cazului suspect** și să transmită informația directorului instituției sau coordonatorului.

DIRECTORUL INSTITUȚIEI / COORDONATORUL:

- 1. Va raporta cazurile suspecte sau confirmate** de violență sexuală, vătămări corporale, neglijare sau forme grave de exploatare a copilului din partea angajaților instituției, părinților, altor reprezentanți legali/responsabili legali sau a altor persoane, conform procedurilor;
- 2. Va soluționa în cadrul instituției** cazurile de violență fizică și psihologică între copii sau cele în care sunt implicați copii.

În cazurile de violență, exploatare sau trafic al copilului comise de cadrele didactice sau de alt personal al instituției de învățământ, suplimentar la acțiunile întreprinse, **directorul/coordonatorul va informa Direcția generală învățământ, tineret și sport** care, la rândul său, va notifica Ministerul Educației și Cercetării.

În cazurile suspecte sau confirmate de violență sexuală, vătămări corporale, neglijare sau forme grave de exploatare a copilului, personalul instituției are următoarele responsabilități:

DIRECTORUL INSTITUȚIEI:

1. **va desemna**, la solicitarea verbală sau scrisă a autorității tutelare, **un angajat al instituției** pentru a participa la evaluarea sesizării, elaborarea și/sau implementarea planului individual de asistență;
2. **va desemna**, la solicitarea organelor de urmărire penală și de drept, **o persoană de încredere pentru copil**, care să-l asiste în cadrul procedurilor legale;
3. **va elibera**, la solicitarea autorității tutelare, **documentele copilului** pentru ca acesta să fie transferat temporar într-o altă instituție de învățământ, în cazul aplicării unei forme de protecție sau a măsurilor urgente de protecție care implică schimbarea domiciliului copilului;
4. **va desemna, prin ordin, coordonatorul** acțiunilor de prevenire, identificare, raportare și referire a cazurilor de abuz, neglijare, exploatare și trafic al copilului (*în continuare - coordonator*), luând în considerare următoarele criterii:
 - **minim 3 ani de activitate în cadrul instituției;**
 - **abilități de comunicare asertivă și de relaționare constructivă cu elevii**, părinții și angajații instituției, precum și cu alte servicii din localitate;
 - **calități și competențe care demonstrează autoritatea profesională și morală** a candidatului în cadrul sistemului educațional;
5. **va înlocui coordonatorul** atunci când se demonstrează că acesta nu este o persoană de încredere în relația cu copiii, manifestă comportamente incompatibile cu activitatea respectivă sau în cazurile în care lipsește o anumită perioadă;
6. **va pune la dispoziția copiilor mijloace și instrumente** prin care aceștia să poată raporta cazurile de abuz, fie din partea semenilor, fie din partea adulților;
7. **va examina sesizările** primite și **va da un răspuns clar și**

imediat privind acțiunile întreprinse;

8. **va fi responsabil** de organizarea activității **Grupului de lucru intrașcolar** pentru examinarea cazurilor de abuz și neglijare a copilului în cadrul instituției;
9. **va concedia** cadrele didactice care aplică, **chiar și o singură dată, acte de violență** față de copii, în conformitate cu prevederile art. 86 alin. (1) lit. n) al Codului Muncii.

COORDONATORUL DIN CADRUL INSTITUȚIEI:

1. În funcție de forma de violență, **va convoca un grup de specialiști** din cadrul instituției pentru examinarea cazului, ai cărui membrii vor stabili cine va comunica separat cu copilul. Ulterior, **va elabora un plan de intervenție** (fără prezența copilului) în cadrul instituției pentru toate părțile implicate în cazul de violență, inclusiv pentru părinții / alți reprezentanți legali / responsabilii legali ai copilului, consultând planul de intervenție cu copilul și reprezentanții legali sau responsabilii legali ai acestuia. La elaborarea și implementarea planului de intervenție, dacă va fi necesar, vor fi implicați și alți specialiști din afara instituției de învățământ, precum și serviciile sociale primare sau specializate;
2. **Va informa părinții, alți reprezentanți legali sau responsabili legali** ai copilului despre cazul de violență în care acesta este implicat și despre planul de intervenție elaborat;
3. **Va ține evidența** cazurilor examinate în cadrul instituției, într-un registru separat;
4. **Va monitoriza**, pe baza planurilor de intervenție, efectele acțiunilor de prevenire și protecție, întreprinse atât de instituție, cât și de alte servicii.

LUCRĂTORII INSTITUȚIEI DE ÎNVĂȚĂMÂNT care au cunoștință despre faptul că directorul sau coordonatorul a sesizat instituțiile

cu atribuții în protecția copilului privind cazul suspect **nu vor divulga sau comunica** acest fapt părinților, tutorilor sau persoanei în grija căreia se află copilul, în cazul în care aceștia sunt suspectați de comiterea acțiunilor de abuz, până când **siguranța copilului** nu va fi garantată.

CADRELE DIDACTICE

- ☑ **Vor informa elevii** din clasă despre toate formele de violență, manifestările comportamentale asociate acestora și despre persoanele și instituțiile unde se pot adresa în cazul în care sunt supuși unui act de abuz;
- ☑ **Vor discuta cu copiii, individual și în grup**, despre siguranța și bunăstarea lor emoțională și fizică acasă, în instituția de învățământ, precum și în alte locuri pe care le frecventează.
- ☑ **Vor informa imediat directorul sau coordonatorul** instituției despre **orice caz suspect sau confirmat** de abuz, neglijare, exploatare sau trafic al copilului, din partea semenilor sau a adulților.

CADRELE AUXILIARE/ NON-DIDACTICE (bibliotecar, asistent medical, asistent personal, om de serviciu, paznic, bucătar, lăcătuș, intendent, lemnar, conducătorul autobuzului școlar, angajații taberelor de odihnă etc.):

- ☑ **Vor informa imediat directorul sau coordonatorul** instituției despre orice caz suspect sau confirmat de abuz, neglijare, exploatare sau trafic al copilului, provenit din partea semenilor sau a adulților;
- ☑ **Vor interveni pentru a stopa** cazurile de abuz și neglijare a copilului sau, dacă nu vor putea interveni de sine stătător, vor solicita ajutor;
- ☑ **Vor asigura supravegherea spațiilor instituției**, cum ar fi intrarea principală a instituției, etajele etc., în intervalul de timp 08.00-14.30 (se va ajusta la programul/ regimul de activitate al instituției).

9. Răspunderea

Încălcarea legislației cu privire la protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți

Articolul 65 - Cod Contravențional

(2) Neasigurarea respectării de către angajații autorităților administrației publice centrale și locale, ai structurilor, instituțiilor și serviciilor din cadrul sau subordonate acestora, care activează în domeniile asistenței sociale, educației, ocrotirii sănătății, organelor de drept, a termenelor și procedurilor prevăzute de mecanismul intersectorial de cooperare referitor la:

a) transmiterea autorității tutelare competente a sesizărilor privind copiii aflați în situație de risc, precum și a celor privind cazurile de violență, neglijare sau exploatare a copiilor în cadrul serviciilor sociale, al instituțiilor medicale, educaționale, culturale;

b) participarea la procesul de evaluare inițială și complexă a situației copilului la solicitarea autorității tutelare locale, precum și la elaborarea și implementarea planului individualizat de asistență,

se sancționează cu amendă de 15 - 60 unități convenționale aplicată persoanei fizice, și cu amendă de 30 - 150 unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu sau fără privarea de dreptul de a deține o anumită funcție sau de a desfășura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni până la 1 an.

(3) Necomunicarea către autoritatea tutelară de către persoana cu funcție de răspundere și de către alte persoane obligate să o facă despre existența unui pericol pentru viața ori sănătatea copilului sau despre încălcarea drepturilor și intereselor legitime ale acestuia, se sancționează cu amendă de 15 - 30 unități convenționale.

Răspunderea pentru încălcarea prezentei legi, **Art. 22 Legea Nr. 140/2013**

(1) Încălcarea prevederilor prezentei legi atrage răspunderea disciplinară, civilă, contravențională sau penală, conform legislației în vigoare.

(2) Sunt pasibile de răspundere următoarele acțiuni/inacțiuni ale autorităților, instituțiilor sau persoanelor responsabile:

a) nerespectarea condițiilor legale privind recepționarea și înregistrarea sesizărilor despre copiii aflați în situație de risc;

b) încălcarea, fără motive întemeiate, a termenului stabilit de lege pentru inițierea sau desfășurarea procedurii de evaluare inițială a situației copilului, stabilirea statutului acestuia sau de (re)integrare în familie;

c) asistența sau monitorizarea necorespunzătoare a copiilor aflați în situație de risc, a copiilor rămași temporar fără ocrotire părintească sau a copiilor rămași definitiv fără ocrotire părintească;

e) neasigurarea controlului asupra condițiilor de întreținere, educație și instruire în familie a copiilor aflați în situație de risc, care sunt în evidență, precum și a copiilor aflați în plasament;

g) încălcarea, fără motive întemeiate, a termenului prevăzut de legislație pentru sesizarea autorității tutelare privind copiii aflați în situație de risc;

h) neîndeplinirea, fără motive întemeiate, de către părinți, persoanele care îi înlocuiesc sau de către persoanele în grija cărora copiii se află, potrivit legii, a dispozițiilor legitime ale autorității tutelare, în scopul asigurării respectării drepturilor și intereselor copiilor;

i) neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către părinți sau de către persoanele care îi înlocuiesc a obligațiilor părintești, dacă aceasta a determinat plasamentul de urgență al copilului;

j) eschivarea, sub orice formă, a părinților sau a persoanelor care îi înlocuiesc de la procesul de reintegrare a copilului în familie;

k) aflarea copilului în pericol iminent din cauza lipsei de supraveghere din partea părinților, a reprezentanților legali sau a altor persoane în grija cărora acesta se află.

10. Protecția victimelor violenței

ORDINUL DE RESTRICȚIE DE URGENȚĂ

Ordinul de restricție de urgență este un act administrativ emis de poliție, prin care sunt aplicate măsuri de protecție menite să asigure **îndepărtarea imediată a agresorului din locuința** familiei supuse violenței și stabilirea unor interdicții prevăzute de lege, în vederea prevenirii repetării sau comiterii unor noi acte de violență, garantând astfel **siguranța victimei și a altor membri ai familiei**, atât în locuință, cât și în afara acesteia.

Ordinul de restricție de urgență se emite pentru o perioadă de până la **10 zile** și **se pune în aplicare imediat**.

Victima are dreptul, în perioada de acțiune a ordinului de restricție de urgență, **să solicite** - în condițiile legii - **eliberarea unei ordonanțe de protecție**. În acest caz, acțiunea ordinului de restricție de urgență se prelungește de drept și încetează odată cu punerea în aplicare a măsurilor de protecție stabilite de instanța de judecată.

ORDONANȚA DE PROTECȚIE

Ordonanța de protecție este un act legal prin care **instanța de judecată** aplică măsuri de **protecție a victimei violenței domestice**.

Cererea pentru eliberarea ordonanței de protecție se depune de către **victimă, personal**, sau printr-un **reprezentant al acesteia**. În caz de imposibilitate a depunerii cererii de către victimă, din motive de sănătate, vârstă sau din alte motive întemeiate, la solicitarea acesteia, cererea pentru eliberarea ordonanței de protecție poate fi depusă, în interesul victimei, de către **organul de poliție sau de către structura teritorială de asistență socială**.

Cererea pentru eliberarea ordonanței de protecție, în interesul copilului sau al persoanei în privința căreia este instituită o măsură de ocrotire judiciară, **poate fi depusă de către autoritatea tutelară locală sau de către procuror** și în lipsa solicitării din partea victimei sau a reprezentantului ei legal.

Instanța de judecată emite, în termen de 24 de ore de la primirea cererii, o ordonanță de protecție.

11. Interviu de protecție. Recomandări

Interviul de protecție – prima discuție cu copilul, realizată de către managerul de caz sau de **un alt specialist** prezent la locul aflării copilului, **în cadrul procesului de evaluare inițială**, în cazul în care realizarea interviului de protecție de către specialistul respectiv corespunde necesităților specifice și interesului superior al copilului. Acest interviu are drept **scop stabilirea gradului de securitate a copilului** și informarea acestuia despre drepturile sale, serviciile de asistență și măsurile de protecție disponibile.

Recomandări pentru prima discuție cu copilul în cadrul interviului de protecție

Pregătindu-vă pentru această discuție și rețineți câteva idei de bază pe care trebuie să i le spuneți copilului:

- **Prezentați-vă și explicați** de ce doriți să vorbiți cu el.
- Vorbiți **clar**, cu ton **calm**.
- **Aveți răbdare**, fiți calm și empatic și, dacă este posibil, alegeți pentru această discuție un **loc liniștit și sigur**.
- Folosiți un **limbaj simplu**, adecvat vârstei copilului.
- *«Tu nu porți nici o vină pentru ceea ce s-a întâmplat».*
- *«Nu ești vinovat pentru că nu ai spus imediat, mai devreme prin ce ai trecut».*
- Permiteți-i copilului să povestească ce i s-a întâmplat, dar **nu îl constrângeți să vorbească**.
- **Nu îl învinuiți** pentru faptul că abuzul a avut loc din cauza că nu a ascultat de sfaturile părinților, de exemplu că a ieșit din casă fără permisiune.

- ➔ **Nu adresați întrebări de genul:** *“De ce nu ai fugit imediat?”, “De ce nu mi-ai povestit mai devreme despre aceasta?”*. Aceste formulări pot sugera copilului că poartă o parte din vină.
- ➔ Vorbiți despre lucruri simple sau jucați-vă cu copilul, în cazul în care este timid sau agitat, nervos.
- ➔ **Nu dramatizați**, dar nici nu vă comportați ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic grav sau copilul ar trebui să uite cât mai repede cele întâmplate. **Nu fiți nerăbdător**, dar nici nu creați o atmosferă de mare nenorocire și durere.
- ➔ Asigurați copilul că **nu este singur**, că îi sunteți alături și că îl veți proteja, că veți face totul pentru ca ceea ce s-a întâmplat **să nu se mai repete**.
- ➔ *«Nu ești singurul copil care a fost într-o asemenea situație».*
- ➔ *«Este foarte bine că te-ai decis să vorbești».*
- ➔ *«Te voi ajuta să te descurci».*
- ➔ Explicați copilului faptul că alți profesioniști (de exemplu, medicul legist) ar putea fi nevoiți să examineze situația, dacă este necesară o evaluare suplimentară.
- ➔ Copilul trebuie să știe că **abuzatorul este vinovat** și responsabil pentru faptele sale și că acesta a comis **o infracțiune**.

Când vorbim cu copiii, suntem atenți la următoarele aspecte:

- ➔ **Abuzul** sau exploatarea sexuală poate fi **difficil de redat de către copii**.
- ➔ Există multe **motive** pentru care copiii **pot fi reticenți în a dezvălui** detalii despre abuz.
- ➔ Împărtășirea **propriei istorii** (a situației trăite) reprezintă **o povară** emoțională suplimentară pentru copil.
- ➔ Discuția cu dumneavoastră ar putea cauza o senzație de **neîncredere sau chiar de »re-abuz«**.

- ➔ **Copilul poate resimți regrete** în legătură cu faptul că a dezvoltat ceea ce i s-a întâmplat.

Este important să reținem următoarele:

- ➔ **Ascultăm** cu atenție și **NU întrerupem** copilul
- ➔ Lăsăm copilul să își spună povestea în felul său: **evităm** să adresăm **întrebări** de orientare sau **intruzive**.
- ➔ **Îi mulțumim** copilului pentru curajul de a împărtăși ceea ce i s-a întâmplat.
- ➔ **Nu facem promisiuni** pe care nu le putem respecta.
- ➔ **Confidențialitatea oferită este limitată**, în funcție de cadrul legal și profesional.
- ➔ **Notăm** cu atenție detaliile fiecărei conversații purtate cu copilul și/ sau cu părinții sau îngrijitorii acestuia.

**Mesaje-cheie pe care le putem folosi
în discuția cu copilul**

1. «Eu te cred»

Copiii mint foarte rar în legătură cu faptul că au fost abuzați. Dacă ei consideră că dumneavoastră nu-i veți crede, cel mai probabil nu vor povesti nimic. Dacă nu vă spun imediat totul, există un motiv de ce nu o fac.

2. «Ceea ce s-a întâmplat cu tine este serios și incorect»

Copiii care nu au fost tratați bine de către părinți nu știu întotdeauna ce este normal și ce nu, ce este corect și ce este greșit în comportamentul adulților față de copii. Uneori, persoana care abuzează sexual poate să-i spună copilului: «E doar micul nostru joc», încercând să-l facă să creadă că nu trebuie să spună nimănui despre aceasta.

3. «Ceea ce ți s-a întâmplat nu este vina ta»

Copiii deseori se simt vinovați după ce au fost abuzați, însă niciodată nu trebuie făcuți să se simtă responsabili pentru abuzul comis de alții.

4. «Este bine că mi-ai spus și nu vei fi pedepsit pentru acest lucru»

Unii copii se simt vinovați pentru faptul că au spus cuiva, crezând că l-au trădat pe abuzator sau fiindu-le frică de faptul că alți adulți îi vor pedepsi pentru că au dezvăluit asemenea lucruri.

5. «Eu te voi ajuta și voi avea grijă ca tu să fii în siguranță»

Asigurați-vă că vă respectați această promisiune. Rețineți că mulți copii au fost amenințați de abuzatori cu faptul că li se vor întâmpla lucruri rele - lor sau persoanelor pe care le iubesc -, dacă vor spune cuiva ce s-a întâmplat.

6. «Eu nu pot să-ți promit că nu voi spune nimănui despre ceea ce s-a întâmplat: ca să te putem apăra, unii oameni trebuie să știe, însă putem să decidem împreună cui vom spune»

Unii copii afirmă că sunteți singura persoană căreia i-au împărtășit ce li s-a întâmplat - și vă roagă să păstrați acest secret. Însă acest lucru face imposibilă protejarea copilului și prevenirea repetării abuzului. Totuși, este important să nu fie trădată încrederea copilului, de aceea i se va comunica deschis că veți informa și alte persoane.

12. Încurajarea copiilor de a raporta cazurile de violență

- ➔ Copiii și tinerii trebuie să **cunoască coordonatorul** activităților de prevenire, identificare, raportare, referire și asistență în cazurile de violență împotriva copiilor, precum și psihologul, asistentul social și **instituțiile și serviciile din comunitate** la care pot apela atunci când întâmpină dificultăți. Este esențială **asigurarea accesului** tuturor copiilor la informații actualizate privind adresele și numerele de telefon ale acestor servicii.
- ➔ Organizarea activităților de **informare a copiilor**, desfășurate de către cadrele didactice și psihologul școlar, despre importanța, pentru securitatea lor, de a comunica cu **un adult din instituție** atunci când:
 - întâlnesc situații de pericol în cadrul școlii sau în afara acesteia;
 - se confruntă cu conflicte pe care nu reușesc să le gestioneze singuri;
 - sunt martori ai unor situații de abuz, intimidare sau alte dificultăți cu potențial violent.
- ➔ Pentru ca acest lucru să funcționeze în practică, este nevoie ca între copii și colaboratorii instituției să existe **relații bazate pe încredere reciprocă**: copiii să aibă convingerea că vor fi **ascuțați, crezuți și luați în serios**, că toate cazurile semnificate vor fi investigate **nepărtinitor**, iar faptul că au luat atitudine și au raportat asemenea situații nu va atrage consecințe negative asupra lor.
- ➔ Copiii trebuie să știe că se pot adresa oral (direct sau prin telefon) sau în scris, ori de câte ori se simt amenințați, intimidați, abuzați verbal sau fizic, de către alți copii sau de adulți. Ei se pot adresa dirigintelui, unui alt profesor în care au încre-

dere, psihologului școlar, coordonatorului sau directorului instituției. Sesizarea cazurilor de abuz poate avea loc atât în timpul orelor, cât și pe durata recreațiilor, activităților extra-curriculare sau a altor evenimente organizate în școală sau în afara acesteia.

➡ Printre modalitățile de sesizare recomandate a fi puse la dispoziția copiilor și tinerilor se numără:

- **cutii pentru bilețele anonime;**
- **chestionare anonime** privind atmosfera din școală, relațiile cu profesorii și colegii, precum și dificultățile pe care le întâmpină în instituție, în familie sau în alte medii;
- Încurajarea **grupurilor de inițiativă ale copiilor și tinerilor**, care activează în cadrul școlii sau comunității, să colecteze - prin discuții de la egal la egal cu colegii - informații despre situațiile dificile sau abuzurile trăite de aceștia. Copiii implicați în activități de voluntariat, cu o anumită pregătire în domeniul drepturilor copilului și al serviciilor responsabile de protecția acestuia, pot, de asemenea, să-și informeze colegii, respectând confidențialitatea și alte aspecte etice, despre specialiștii la care pot apela, încurajându-i să o facă mai ales în cazurile cu risc sporit pentru siguranța lor;
- cunoașterea de către copii a numărului de telefon al serviciului destinat protecției copilului (**»telefonul copilului«**) și a unei adrese de e-mail dedicate raportării cazurilor de violență;

➡ **Adaptarea modalităților de raportare** la specificul de vârstă al copiilor și la modul de organizare al procesul educațional în instituțiile de educație timpurie și preșcolare:

- capacitatea redusă de analiză a experienței trăite (de către copil);
- dificultăți în exprimarea verbală a situațiilor de abuz sau cu risc de abuz;

- cerc restrâns de adulți cu care intră în contact direct ș. a.
- ➔ Copiii și tinerii trebuie să cunoască, în linii generale, **procedurile privind analiza și răspunsul** la sesizările lor: cine este persoana care colectează toate sesizările, cât de des este verificată cutia cu bilețele (se recomandă a fi deschisă zilnic), cine și cum analizează informațiile din chestionare, unde sunt păstrate aceste date, cine are acces la ele și în ce situații sunt informați părinții despre cazurile de abuz etc.
- ➔ **Toate cazurile**, sesizate de copii și tineri, trebuie să fie **examineate și soluționate**, iar evoluția fiecărui caz – monitorizată atent. **Copiii trebuie să fie informați**, în cel mai scurt timp posibil, despre faptul că sesizarea lor este în **proces de examinare** și despre **rezultatele** acesteia.

13. Cum lucrăm cu copiii victime și/sau cu comportament violent?

Cum lucrăm cu copiii victime?

- Crearea unui **climat de securitate** pentru copilul victimă a abuzului este primul pas necesar de întreprins. Victimele violenței au nevoie de susținere pentru:
 - depășirea trăirilor emoționale legate de incident;
 - consolidarea stimei de sine;
 - dezvoltarea abilităților de relaționare și capacitatea de a face față presiunilor.

Rolul psihologului școlar este unul central în oferirea suportului emoțional și în consilierea cadrelor didactice cu privire la acțiunile necesare pentru asistența copilului.

- **Acordarea unei atenții deosebite** situației copilului care a trăit o experiență de abuz în mediul clasei sale. Cadrele didactice vor supraveghea discret copilul în timpul orelor și la recreații, pentru a observa evoluția stării sale emoționale și modul în care relaționează cu semenii.

În comunicarea cu copilul victimă se recomandă:

Folosirea unui vocabular adecvat – În comunicarea cu copiii, acest lucru are două dimensiuni importante: necesită folosirea unui limbaj pe care copiii îl pot înțelege, precum și alegerea unui limbaj acceptabil din punct de vedere social. *De exemplu*, este posibil ca un copil să nu înțeleagă cuvântul «inconfortabil», dar poate identifica acest concept prin expresia «mă simt straniu».

Coborârea la nivelul ochilor copilului - A vă așeza la același nivel vizual cu copilul, în timp ce vorbiți cu el, nu este doar un semn de respect față de el, dar vă permite, de asemenea, să observați în

ce măsură copilul înțelege mesajele dumneavoastră, ceea ce se discută.

Folosirea unui ton calm - Pentru a putea comunica eficient cu copiii, este nevoie să alegeți un ton calm, empatic. Copiii sunt foarte sensibili la expresia mâinii, iar atunci când cineva ridică vocea, ei tind să nu mai audă mesajul, concentrându-se asupra modului în care sunt rostite cuvintele, emoțiile transmise prin voce.

Folosirea unui limbaj corporal adecvat - Limbajul corpului poate susține sau, dimpotrivă, poate nega ceea ce afirmăm verbal. De exemplu, dacă îi spuneți unui copil că a fost iertat pentru o greșeală în timp ce vă încruntați și țineți brațele încrucișate, mesajul transmis este unul contradictoriu. În mod similar, dacă îi spuneți unui copil că s-a purtat necuviincios, în timp ce îl îmbrățișați și îi zâmbiți, va transmite, de asemenea, un mesaj ambiguu.

Experiența abuzului poate reduce performanțele școlare ale copilului. Cadrele didactice, în colaborare cu psihologul școlar, vor adapta cerințele și programul propuse copilului, astfel încât să se asigure că îi este oferit un mediu în care să se simtă în siguranță.

Atunci când copilul comunică despre o situație în care a fost abuzat sau la care a fost martor, el are nevoie să fie ascultat, crezut și sprijinit. În discuția cu copilul, cadrul didactic va manifesta încredere în relatările copilului și va evita să utilizeze întrebări și observații care pun la îndoială cele relatate. Comentariile în care se simte îndoiala adultului, ales ca fiind de încredere, îl pot determina pe copil să nu se simtă în siguranță sau chiar să nege ceea ce a spus anterior.

Cum lucrăm cu copiii care manifestă comportamente violente?

- ➔ De cele mai multe ori, la baza unui comportament violent se află o problemă cu care se confruntă copilul. Copilul care agresează are nevoie de suport pentru a dezvolta competențe sociale la fel de mult ca și copilul victimă. Cadrele didactice, în colaborare cu psihologul școlar, trebuie să explice consecințele acțiunilor violente (cunoscute sau previzibile), să implice copiii care manifestă comportamente violente în rezolvarea problemelor pe care le generează acțiunile lor și să-i ajute să-și dezvolte abilitățile prosociale.
- ➔ Aplicarea doar a măsurilor de sancționare nu va duce la evitarea re-apariției reacțiilor violente. Prin asistență individualizată sau în grupuri mici, copiii predispuși la violență trebuie ajutați să înțeleagă regulile, să-și crească stima de sine și să descopere modalități constructive de autoafirmare.

Bibliografie consultată

1. Legea nr. 140 din 14.06.2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți.
2. Legea nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie.
3. Hotărârea Guvernului nr. 270 din 08.04.2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului.
4. *Metodologia de aplicare a Procedurii de organizare instituțională și de intervenție a lucrătorilor instituțiilor de învățământ preuniversitar în cazurile de abuz, neglijare, exploatare, trafic al copilului*, aprobat prin Ordinul Ministerului Educației nr. 858 din 23.08.2013.
5. *Politica de protecție a copilului în instituția de învățământ - Ghid de implementare*, aprobat de Ministerul Educației Culturii și Cercetării.
6. *Prevenirea violenței în instituția de învățământ - Ghid metodologic*, sub redacția V. Adăscăliță, R. Josanu, I. Moldovanu, T. Epolean, Chișinău, 2017.
7. *Procedura de organizare instituțională și de intervenție a lucrătorilor instituțiilor de învățământ în cazurile de abuz, neglijare, exploatare, trafic al copilului*, aprobată prin Ordinul Ministerului Educației nr. 77 din 22.02.2013.

8. *Mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatarei și traficului* (Hotărârea Guvernului nr. 270/2014) - Ghid de aplicare practică, autori: Kieran Mcgrath, Mariana Ianachevici.
9. *Intervenția în cazurile de exploatare și abuz sexual asupra copiilor* - Materiale de instruire, autor: Kieran McGrath.

caritas
MOLDOVA

Fundația de Caritate “Caritas Moldova»

Str. Gheorghe Asachi 30/1, MD-2028,
Chișinău, R. Moldova

tel./ fax: (+373 22) 29 31 49, 078800210

e-mail: secretariat@caritas.md | www.caritas.md

www.caritas.md